

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Kód ITMS: 26130130051

číslo zmluvy: OPV/24/2011

Metodicko – pedagogické centrum

Národný projekt

**VZDELÁVANÍM PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV
K INKLÚZII MARGINALIZOVANÝCH RÓMSKÝCH KOMUNIT**

Mgr. Veronika Königová

ŽIVOČÍCHY časť 3.

Vydavateľ:	Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11, 850 01 Bratislava
Autor UZ:	Mgr. Veronika Königová
Kontakt na autora UZ:	ZŠ Lok, Hlavná 10, veronika.konig@gmail.com
Názov:	ŽIVOČÍCHY cast 3.
Rok vytvorenia:	2014
Oponentský posudok vypracoval:	Mgr. Hilda Šelingerová
ISBN 978-80-565-0613-4	

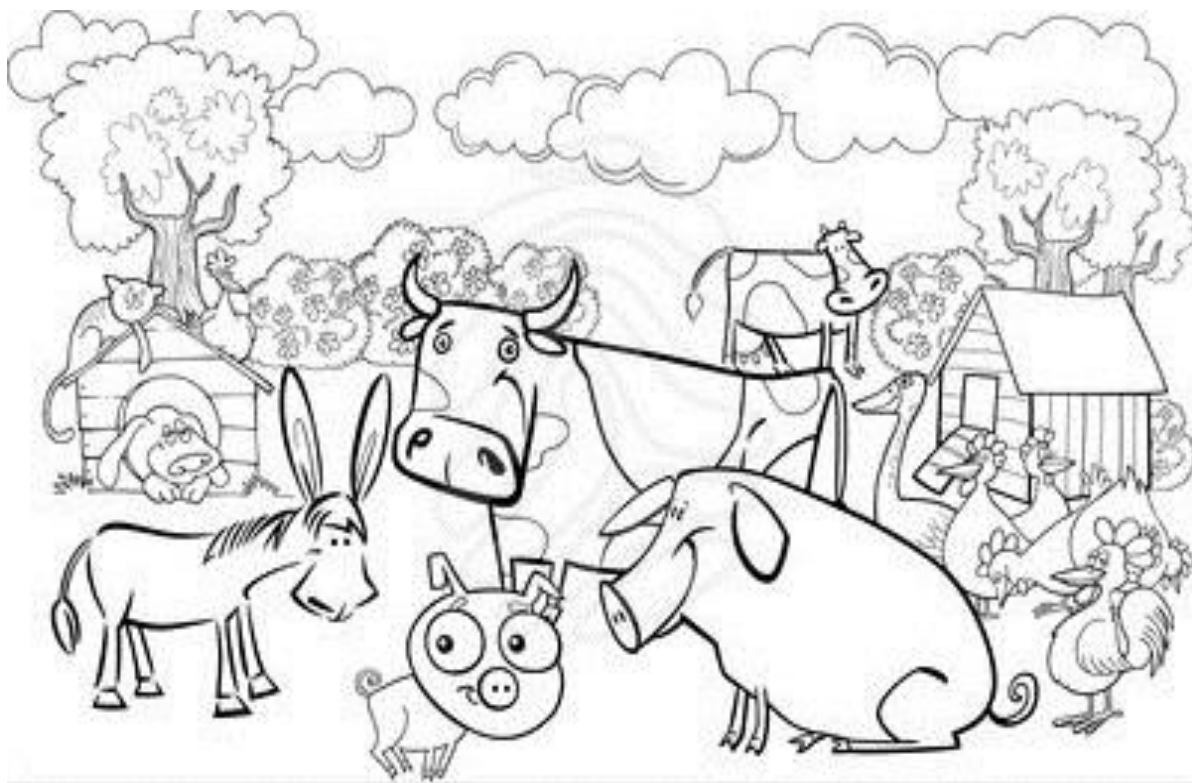
Tento učebný zdroj bol vytvorený z prostriedkov projektu Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít. Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov Európskej únie.

Text neprešiel štylistickou ani grafickou úpravou.

Obsah:

Zvieratá vo voľnej prírode

Kuvik	4.
Myšiak	5.
Kaňa	7.
Orol	8.
Netopier	9.
Lastovička	11.
Ďateľ	12.
Literatúra	13.

Kuvik

Je to jedna z našich najmenších a najznámejších sov. Na chrbtovej strane je hnedá s bielymi škvrnami, na brušnej strane svetlá, s pozdĺžnymi hnedými škvrnami. Dúhovka oka je žltá. Je to sova aktívna za súmraku a v noci, ale často loví aj cez deň, najmä na miestach, kde ju človek málo vyrušuje, a v čase kŕmenia mláďat. Ak je kuvik vyplašený, zaujme vzpriamenú polohu, a potom sa akoby ukláňa. Kuviky tokajú v marci a v apríli, keď sa ozývajú tichým „gú“. Ich „kuvikanie“ najmä v jesennom období je známe a veľmi povestné, v minulosti sa dávalo do súvislosti s rôznymi poverami. Ešte aj dnes na vidieku ľudia veria, že ak niekde zakuviká kuvik, tam niekto zomrie. Inde tvrdili, že kuvikaním privoláva smrť. Kuviky žijú v trvalých pároch. Na hniezdenie využívajú

rôzne dutiny v budovách či stromoch, zahniezdia však aj v hromadách kamenia alebo dreva. Samica znáša koncom apríla alebo začiatkom mája zvyčajne 4 až 5 vajec, no môže ich byť 3 až 6, ojedinele aj viac. Zahrieva ich 28 až 29 dní, mláďatá zostávajú v hniezde 28 až 30 dní. Kŕmia ich obaja rodičia. Spočiatku prináša potravu len samec, pretože samica sa

Kuvik so svojou korisťou

zdržuje s mláďatami v hniezde. Kŕmia ich najmä v noci, ale často aj cez deň. Kuviky sú svojmu hniezdisku verné po celý rok a len zriedkavo sa vydávajú na krátke potulky do vzdialenosti niekoľkých desiatok kilometrov. Dnes nájdeme kuvika najmä v nížinách a pahorkatinách po celom území Slovenska do nadmorskej výšky 300 metrov, ojedinele až do 600 metrov. Veľmi dôležitá je prítomnosť

pasienkov, prípadne neobrobených plôch s nízkou a riedkou vegetáciou a s dostatkom väčších druhov hmyzu.

Myšiak

Je najpočetnejším dravcom tak v Európe ako aj u nás. Obýva lesy i otvorenú krajinu so skupinami stromov po celom území Slovenska od nížin až do výšky 1 300 m. Jeden z našich najhojnejších dravcov, jeho početnosť však kolíše podľa množstva potravy v roku (v rokoch, keď sú drobné cicavce hojnejšie, býva aj počet hniezdiacich párov väčší). U nás je myšiak stály až prelietavý vták. Severské vtáky tiahnu približne južným smerom a môžu u nás zimovať. Znáša vysoké zrážky a vo všeobecnosti sa vyhýba suchým stanovištiam.

Hniezdo si stavia väčšinou na okraji lesa na listnatom alebo ihličnatom strome vo výške 7-25 m. Znášanie vajec začína koncom marca, väčšinou však prebieha v apríli. Násadou sú 2-4 vajcia veľkosti 56 x 44 mm; na belavom alebo modrastom podklade sú hrdzavohnedo škvrnité. Inkubačný čas 33-35 dní, pričom znášku vajec zahrieva prevažne samica. Mláďatá sa liahnu postupne. Až vo vyššom veku mláďat lovia obidvaja rodičia. Mláďatá vyletujú z hniezda vo veku 42-49 dní, čo je u nás väčšinou v druhej polovici júna.

Vyletené vtáky sa ešte 2 mesiace zdržujú v blízkosti hniezda a sú kŕmené rodičmi. Rodina sa rozpadá koncom augusta, keď sa mláďatá začínajú potulovať v širokom okolí hniezda. Viac ako polovicu potravy myšiaka tvorí hraboš poľný, ďalej sa živí ostatnými druhmi drobných

hlodavcov, menej aj vtákmi (najmä mláďatami spevavcov), menšími plazmi, hmyzom, v zime často zdochlinami. Často ho vidíme krúžiť na oblohe bez pohybu krídel.

Ďalekohľadom možno rozpoznať stredne dlhé, nie veľmi široké krídla, pričom prstovité rozťahnutie ručných letiek je iba naznačené. Chvost je skôr krátky, zaokrúhlený, väčšinou široko rozťahnutý a má 7-10 tmavých pásov.

Let je dosť neobratný a ťažkopádny. Niekedy ho napáda kŕdeľ vrán alebo kaviiek a vtedy sa stiahne do ústrania. Celé hodiny, najmä v zime, striehne na telegrafných stĺpoch popri cestách

alebo na stromoch a hľadá zrazené malé živočíchy, ktoré sú v tomto období jeho hlavnou potravou. Zavalitý dravec strednej veľkosti (dĺžka tela je asi 53 cm, krídla samčekov 39 cm, samičiek 41 cm, chvosta 24 cm). Samec je trochu menší než samica. Hmotnosť je 600-1100 g, rozpätie krídel okolo 130 cm. Typický hlas myšiaka lesného je ďaleko počuteľný a znie ako mňaukavé "hji-je", veľmi podobné hlasu sojky škriekavej.

Kaňa močiarna

Kane sú charakteristické štíhlou siluetou a dlhým, úzkym, zaobleným chvostom. Zobák je relatívne malý. Najvýraznejším znakom je typické operenie tváre, vytvárajúce „závoj“, podobný opereniu u sov. Úlohou závoja je pravdepodobne usmerňovať tok zvuku smerom k ušným otvorom, ktoré sú nezvyčajne veľké, čo je adaptácia určená pre lokalizáciu koristi v poraste podľa zvuku.

Kaňa močiarna je najväčšou spomedzi európskych druhov kaní, veľká skoro ako myšiak, s ktorým si ju ľudia často mýlia. Samec kane močiarnej patrí k najkrajším dravcom, ktoré môžeme pozorovať pri potulkách nížinnou krajinou. Samica je väčšia a odlišne sfarbená ako samec. Kaňa močiarna je sťahovavý druh; na svoje hniezdisko prilieta koncom marca/začiatkom apríla, odlieta v septembri až októbri. Samce opúšťajú hniezdne lokality neskôr ako samice a mladé jedince, neskôr tiež prilietajú na zimoviská. Začiatkom apríla predvádzajú samce kane močiarnej obdivuhodné akrobatické vystúpenia, ktorých súčasťou sú aj

Hniezdo kani močiarnej

strmhlavé lety alebo rôzne otočky. Oba jedince z páru spolu predvádzajú pôsobivé svadobné lety. Hniezdo stavia samica na zemi, často priamo nad vodnou hladinou, v hustom poraste, zriedkavo v kríkoch. 4 – 5 vajec znáša samica v priebehu dvoch až troch dní. Na inkubácii sa podieľa výhradne samica, samec jej v tomto čase nosí potravu.

Kaňa močiarna loví na otvorených plochách, rovnako podmáčaných ako suchých. Hľadanie koristi prebieha výhradne počas dňa. Medzi prirodzených predátorov, najviac ohrozujúcich hniezdo počas inkubácie, patrí liška a diviak.

Orol skalný

Orol skalný je najväčší a najsilnejší orol. Rozšírený je asi v 6 rasách. Žije v najsevernejšej časti Afriky, v celej Európe, v Ázii i v Severnej Amerike. U nás sa vyskytuje hlavne v tatranských oblastiach. Žije vo všetkých oblastiach sveta okrem Nového Zélandu a Antarktídy. Rozpätie krídel má približne 2 m. Orol skalný je celý

tmavohnedý, chvost má hnedosivý s tmavým pásom na konci nohy, až po prsty operené.

Čierny zobák je veľmi ostrý, ešte ostrejšie sú oblúkovité 50 až 60 mm dlhé pazúre. Má ľahké telo, viaceré kosti sú duté, zväčša váži len okolo 4 kg. Samička však váži viac, asi okolo 6,5 kg. Veľkou zaujímavosťou je to, že orly majú 2 páry očných viečok. Orlica sa veľmi starostlivo pripravuje na

úlohu matky. Vyberá si vhodné miesto na [Hniezdo s mláďatami](#) hniezdenie. Sú to skalné steny nad neprístupnými

skalami. V takomto masíve si nájde dieru. Miesto musí byť chránené pred dažďom, ale aj pred slnkom. Dôvod je zrejme taký, že orlíčatá sedia v hniezde niekedy i vyše mesiaca väčšinou samotné. O mláďatká sa starajú obaja rodičia. Orol a orlica im nosia potravu, niekedy do hniezda prinesú aj kusy dreva a konáre. V dobe hniezdenia je orlica veľmi

citlivá. Zo všetkých mláďat dospeje zväčša len jedno a to najsilnejšie, ktoré sa od samého začiatku prebíja dopredu. Dostane sa mu viac potravy ako ostatným, ktorý postupne krpatejú a napokon zahynú. Orol skalný žerie rôzne hlodavce a mladé líšky, trúfne si dokonca aj na chorého či starého kamzíka. Oblúbenou potravou je mu svišť. Útok na svišť je veľmi rafinovaný. Orol letí veľmi nízko a využíva členitosť terénu. Lenže ak svišť zbadá orla skôr, orol skalný sa rýchlo zvrtnie smerom na hor a robí sa "akoby nič". Potom svoj útok ukončí. Keďže na mnohých miestach bol orol úplne vykántrený, dnes je u nás i inde zákonom chránený. Prečo? Orol skalný pomáha udržať prirodzený počet hlodavcov a starých či chorých živočíchov.

Netopier

Netopiere sú tajuplné, pritom veľmi zaujímavé a ešte aj dnes málo poznané živočíchy. Ľudia oddávna pripisovali netopierom rôzne vlastnosti, žiaľ v našich končinách hlavne negatívne. Vďaka ich vzhľadu boli ešte v nedávnej minulosti považované za diablových

spoločníkov, upírov a pod. Netopiere sú nočné cicavce, ktoré sa orientujú pomocou sluchu. Vďaka echolokačnému systému dokážu v noci lietať a loviť potravu za letu. Netopiere vysielajú ultrazvukové vlny. Tie sa odrážajú od prekážok a potravy. Na základe odrazených vln vie netopier usúdiť, v akej vzdialenosti je predmet, jeho rýchlosť, tvar a veľkosť. Ich echolokačné schopnosti sú mimoriadne citlivé

Netopiere pri spánku

a presné. Okrem toho majú aj vynikajúci zrak. Netopiere vedia lietať rýchlosťou väčšou ako 50 km/h. Niektoré dokážu lietať i na veľké vzdialenosti. Cez deň netopiere odpočítavajú dolu

Chyba! Dokument neobsahuje žiadny text so zadaným štýlom.**Dospelý netopier**

hlavou zavesené o pazúry dolných končatín. Majú neobyčajne jemný hmat. A hoci sa dolet deje dolu hlavou, vedia sa s neuveriteľnou presnosťou zachytiť o bidlo, na ktorom spia. Na spánok vyhľadávajú tmavé úkryty, napr. jaskyne, banské šachty, opustené povaly a kôlne. Netopiere sú spoločenské tvory. Samice s mláďatami vytvárajú veľké kolónie, pričom si navzájom pomáhajú pri love. Iba samci cez leto žijú samotársky.

Podľa potravy môžeme rozdeliť netopiere na 3 skupiny:

a) hmyzožravé – živia sa nočným hmyzom, nočnými motýľmi, komármi, muchami. Potravu lovia vo vzduchu, zbierajú ju z listov alebo z pôdy. Tým, že lovia hmyz sú veľmi užitočné.

b) plodožravé – živia sa tropickým ovocím, nektárom pukmi a mäkkými časťami rastlín. Sú užitočné, lebo pri získavaní potravy opelňujú rastliny.

c) krvcicajúce – živia sa krvou veľkých zvierat alebo požierajú malé živočíchy (myši, žaby).

Netopiere ukryté v jaskyni

Pária sa na jeseň alebo na jar. Ak sa pária na jeseň, spermie ostanú vo vagíne samice do jari, lebo ovulácia vzniká len na jar. Tehotenstvo trvá na Slovensku do júna, potom kotia jedno alebo zriedkavo dve holé mláďatá, ktoré samica spočiatku nosí na sebe a neskôr

necháva v úkryte, kým hľadá potravu. Po zhruba 2 mesiacoch sa mláďatá osamostatňujú.

Lastovička

Lastovičky osídľujú skoro všetky kontinenty. Zahrňujú asi 74 druhov malých vtákov. Patrí do čeľade spevavcov. Živí sa hmyzom, a loví ho v lete. Hniezda si stavia z hliny alebo si vyrábajú diery v pieskovitých a hlinitých horninách. Najznámejšia je lastovička obyčajná, ktorá žije prevažne v ľudských sídliskách.

Vyznačuje sa dlhým a hlboko vydlicovitým vykrojeným chvostom. Dlhá je asi 18 cm, má aerodynamicky stavané telo a dlhé a úzke krídla. Je výborný letec a skoro celý deň pobudne vo vzduchu. Behom leta lastovička chytí asi pol milióna múch, motýľov a iného hmyzu.

Lastovička je rozšírená na celom území Európy, Ázie, v Severnej Ameriky a Severnej Afriky.

Lastovička je sťahovavý vták, prichádza k nám koncom marca a začiatkom apríla zo zimovísk v južnej a rovníkovej Afriky.

Kŕmenie malých ratoleští

Stanovište lastovičky obýčajnej. Lastovičky si hniezda stavajú z drobných kúskov blata a spevňujú ich stebkami trávy.

Trasa stahovania lastovočky

Lastovičie hniezda nájdeme na domoch v stajniach, stodolách, ale aj na obytných miestnostiach kde sa zdržiavajú ľudia. Lastovička sa hniezdi spravidla dvakrát ročne. Znáša 4 až 6 hnedých vajíčok na ktorých striedavo

sedia samička a samček 14 až 16 dní. Samček pomáha aj pri kŕmení mláďat. Mláďatá po 3 týždňoch sú operené a vyletujú z hniezda.

Rýchlosť letu je 70 až 80 km/h a ročne preletí cca. 12000 km.

Ďateľ

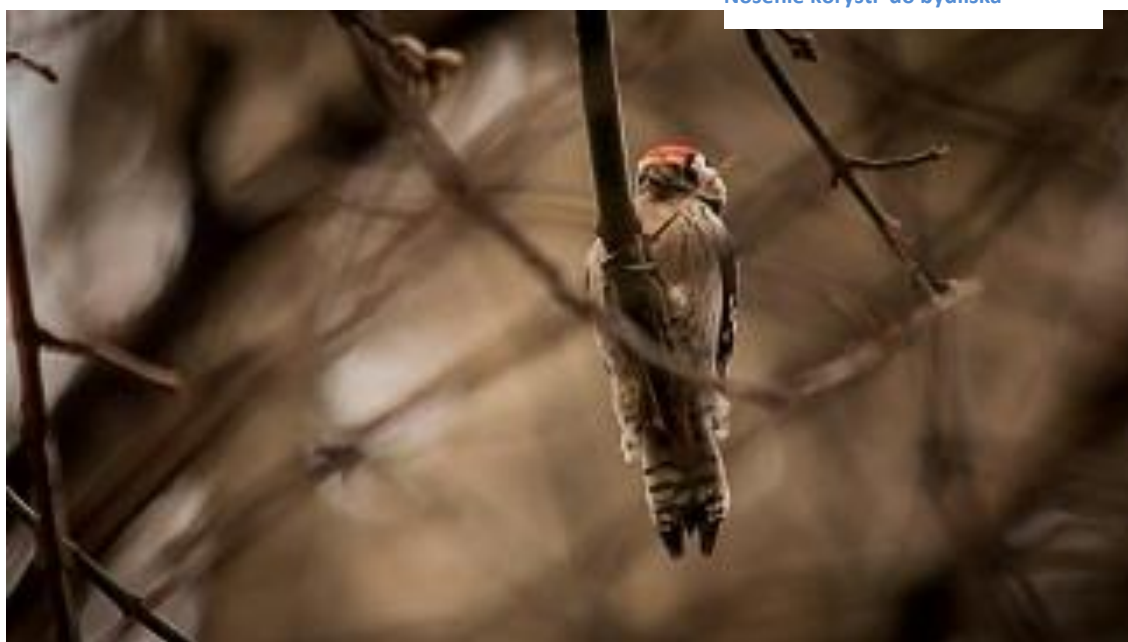

Je to vták veľký ako vrabec domový. Oproti d'atľovi veľkému a prostrednému mu chýbajú biele ramenné škvrny. Na chrbte je kontrastne priečne čiernobiely pruhovaný, spodná strana tela je biela. Samec má na rozdiel od samice červené temeno, mláďatá sú zospodu tela do hneda. Je to tzv. doktor stromov. Hlas je jasné „tiktiktiktik“, často bubnuje. Ďateľ malý je stály vták. Ďateľ malý hniezdi v rovinách, v otvorenej krajine so skupinami stromov a lesíkmi, v alejach a ovocných sadoch.

Hniezdi v apríli až máji raz ročne. Hniezdnu dutinu si tesá sám. Samica znáša 5 až 6 bielych vajíčok, na ktorých sedia obaja rodičia 11 dní a mláďatá krmia na hniezde tiež obaja rodičia ďalších 20 dní a po vylietnutí ich ešte 10 dní prikrmujú. Živia sa hmyzom a jeho larvami, menej mravcami, v zime aj semenami. Na Slovensku sa vyskytuje najmä v nížinných oblastiach, roztrúseného v lužných lesoch Podunajskej a Východoslovenskej nížiny, v poľných lesíkoch a pod.

Nosenie korysti do bydliska

Literatúra:

<http://snaturou2000.sk/zivocichy/mysiak-lesny>

<http://www.polovnictvo.com/modules.php?name=News&file=article&sid=904>

<http://referaty.atlas.sk/prirodne-vedy/biologia-a-geologia/18389/orol-skalny>

<http://referaty.atlas.sk/prirodne-vedy/biologia-a-geologia/43683/netopiere>

<http://sk.wikipedia.org/wiki/Netopiere>

<http://referaty.atlas.sk/prirodne-vedy/biologia-a-geologia/15199/lastovicka-obicajna>